

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

9-maxsus
son (5-jild)

2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 5/9 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent;

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent;

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Nasirxodjayeva Dilafroz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b.;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent;

Jabborova Charos Aminovna - iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari doktori (DSc), Professor.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Qodirova Muqaddas Tog'ayevna - filologiya fanlari nomzodi, dotsent.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b.,;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Xayitov Xushvaqt Sapparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD);

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari

doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD);

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasini mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD).

22.00.00- SOTSIOLOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

07.00.00 – TARIX FANLARI

Raupov Xolmamat Rashidovich, Xaitova Olmaxon Saidovna

O'ZBEKISTONDA KON-METALLURGIYA SOHASI TARAQQIYOTIDA BERUNIY

ILMIY METODOLOGIYASINING O'RNI 13-19

Muminov Ulmas Ravshanqulovich

QADIMGI TURKIYLARDA DAVLATCHILIK AN'ANALARI 20-30

Azamatova Gulmira Bayirbekovna

MEHNAT MIGRATSIYASINI HUQUQIY TARTIBGA SOLISH MEXANIZMLARI:

XALQARO STANDARTLAR VA MILLIY QONUNCHILIK 31-37

Absalom Ziyadullayevich Xujanazarov

YANGI O'ZBEKISTON SHAROITIDA SURXONDARYO VILOYATIDA

SOG'LIQNI SAQLASH SOHASIDAGI O'ZGARISHLAR 38-43

Allamuratov Shuxrat Ashurovich

BUXORO AMIRLIGINING ICHKI SAVDO-TRANZIT ALOQALARIDA

AMUDARYO SUV YO'LINING O'RNI 44-49

Sabirov Mansurbek

AMUDARYO SOHILI BO'YLAB XALQARO KARVON YO'LIDA RIVOJLANGAN

O'RTA ASR VA SHAHARLARI SAHIFASI 50-53

Matnazarova Mohira Uktamovna

KO'CHMANCHI CHORVADORLAR CHORVACHILIK XO'JALIGINING

SHAKLLANISH OMILLARI 54-59

Shukurillayev Yunus Asrorovich

BUXORO AMIRLIGIDA HARBIY UNVON VA MANSABLARGA TAYINLANISHIGA

OID HUIJATLAR TAHLILI (QO'SHBEGI DEVONXONASI ARXIVI HUIJATLARI ASOSIDA)..... 60-67

Esanova Nilufar

O'ZBEKISTONDA XALQARO MUNOSABATLARNING USTUVOR YO'NALISHLARI

VA ULARNING SANOAT RIVOJLANISHIDAGI BUGUNGI KUNDAGI AHAMIYATI 68-73

Jumayev Abdumo'min Fayziyevich

IBN SINONING ASH-SHIFO ASARINING ISLOM VA YEVIROPA FALSAFASIGA TA'SIRI 74-82

Pardaxol Normamatova Ochildiyevna

MUSTAQILLIK YILLARIDA SURXONDARYO VILOYATINING

SOG'LIQNI SAQLASH SOHASIDAGI XALQARO HAMKORLIGI 83-87

Elboyeva Shaxnoza

O'ZBEK OLIMALARINING XALQARO ILM-FAN, MADANIYAT RIVOJIGA

HAMDA FAN VA TEXNIKA TARAQQIYOTIGA QO'SHGAN HISSALARI 88-94

Джаббарова Юлдуз Джуманиязовна

РОЛЬ ИСТОРИИ МЕДИЦИНЫ В ФОРМИРОВАНИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ

ИДЕНТИЧНОСТИ БУДУЩИХ ВРАЧЕЙ В МЕДИЦИНСКИХ ВУЗАХ УЗБЕКИСТАНА 95-100

Tuyev Fazliddin Erkinovich

2009–2011-YILLARDA BUXORO, SAMARQAND, NAVOIY SANOATIDA

O'SISH VA XALQARO HAMKORLIK DINAMIKASI 101-104

<i>Жураева Камола Сайфиддиновна</i> КАСПИЙСКИЙ РЕГИОН ВО ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКЕ УЗБЕКИСТАНА	105-109
<i>Abdujabborov Kamoliddin</i> QADIMGI BAQTRIYA VA AVESTO JAMIYATI DAVRI QISQACHA TAHLILI	110-115
<i>Mamanov Abdurahim Abduhakimovich</i> TEMURIYLAR VA ULARDAN KEYINGI SULOLALAR DAVRIDA DINIY HOKIMIYATNING KUCHAYISHI (SABABLAR VA NATIJALAR)	116-122
<i>Xolmatov Shukurillo Ziyoviddin o'g'li</i> INGLIZ TILLI TADQIQOTLARDA ILK O'RTA ASRLAR MARKAZIY OSIYO TARIXINING O'RGANISH BOSQICHLARI	123-128
<i>Djurayev Baxtiyor Rajaboyevich</i> O'ZBEKISTON IJTIMOY-IQTISODIY HAYOTIDA AYOLLARNING O'RNI VA GENDER TENGLIGI MASALALARI (TARIXIY-IJTIMOYIY TAHLIL 1991-2025-YY)	129-136
<i>Matyagbov Toyirjon Sultanbayevich</i> JANUBIY OROLBO'YI HUDUDIDA NEOLIT DAVRI KULOLCHILIGIGA DOIR BA'ZI CHIZGILAR	137-140

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Султанова Дина Файзрахмановна</i> ОБЩЕНАУЧНАЯ МЕТОДОЛОГИЯ ИСТОРИЧЕСКОГО ИНСТИТУЦИОНАЛИЗМА В РАЗВИТИИ ЭКОНОМИКИ ОТРАСЛИ КОНЕВОДСТВА НА ТЕРРИТОРИИ СОВРЕМЕННОГО УЗБЕКИСТАНА	141-153
<i>Shodmonov Abduvohid Farxod o'g'li</i> O'ZBEKISTON TARIXIY YODGORLIKLARINI RAQAMLI TURIZM ORQALI SAQLASH VA RIVOJLANTIRISH	154-157

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

<i>Otamuratov Sarvar</i> YOSHLARGA OID DAVLAT SIYOSATI: XALQARO TAJRIBA ASOSIDA YANGI TASHABBUSLAR VA QONUNGA TAKLIF ETILAYOTGAN MUHIM QO'SHIMCHALAR	158-164
<i>Tashanov Abduxoliq</i> BUZG'UNCHI G'OYA VA BUZG'UNCHI FAOLIYATNING SHAKLLANISHIDA SALBIY TARBIYA VA ATROF-MUHIT TA'SIRI	165-171
<i>Raxmatova Xolidaxon Xolikovna</i> XOJA AHROR VALIY MUROSAGA OID QARASHLARINING FALSAFIY MOHIYATI	172-178
<i>O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna</i> ABDULXAMID SULAYMON O'G'LI CHO'LPONNING BADIY-ESTETIK MEROSI	179-183
<i>Yazdonov Ulug'bek Tashmurotovich</i> TA'LIM VA TARBIYA – JAMIYATNI MA'NAVIY-MADANIY DEFORMATSIYALASHUVDAN SAQLOVCHI OMILDIR	184-189
<i>Абдуллаева Махбуба Нуруллаевна, Жалалова Гулбахор Одилжоновна</i> КОГНИТИВНЫЕ ФАКТОРЫ РАЗВИТИЯ НАУКИ В IX – XII ВЕКАХ В ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ	190-197

<i>Rasulov Hakim Mamanovich</i> DAVLAT VA JAMIYAT O'ZARO ALOQADORLIGINING SIYOSIY-INSTITSIONAL TAHLILI	198-201
<i>Azamova Sitora Ayonovna</i> O'ZBEKISTON ZAMINIDA EKOLOGIK MADANIYATNING SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISH BOSQICHLARI	202-206
<i>Xolmirzaev Xurshid Nakibillaevich</i> FUTUROLOGIK TAFAKKURDA SUN'IY INTELEKTNING NAMOYON BO'LISHI	207-212
<i>Namazova Yulduz Muzaffarovna</i> RAQAMLI SIVILIZATSIYA SHAROITIDA MILLIY TA'LIMNING STRUKTURAVIY-FUNKSIONAL JIHATLARI	213-217
<i>Abdurazoqov Gulmurod Musurmonqulovich</i> MAFKURAVIY OMILLARNING YOSHLAR KAMOLOTIGA TA'SIRI NAMOYON BO'LISHINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	218-224
<i>Tojibayev Baxromjon Turabayevich</i> "PREKARIAT" TUSHUNCHASINING GENEZISI: ETIMOLOGIYA, FALSAFIY-IJTIMOYIY ANGLASH	225-229
<i>Tursunova Laylo Ergashevna</i> TILAB MAHMUDOVNING ADABIY ESTETIK QARASHLARINING SHAKLLANISH BOSQICHLARI	230-235
<i>Филиппов Ольгерд Александрович</i> ГУМАНИСТИЧЕСКАЯ ТРАДИЦИЯ В ЭПОХУ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ ОБЩЕСТВА	236-244
<i>Chorieva Madina Aliyevna</i> INKLYUZIV TAFAKKUR — JAMIYATNING BARQAROR RIVOJLANISHINING FALSAFIY ASOSI	245-249
<i>Zakirova Nigora Xalmaxammatovna</i> AXBOROT MAKONIDA MILLIY O'ZLIKNI ANGLASH JARAYONINI RIVOJLANTIRISHDAGI MUAMMOLAR VA ULARNI HAL ETISH IMKONIYATI	250-254
<i>Primov Baxriddin Abdiraxmonovich</i> AXBOROT IMPERIALIZMI TAHDIDLARI	255-261
<i>Karimov Zafarbek Ataboyevich</i> TA'LIM TIZIMINI SOTSIOLOGIK-FALSAFIY TAHLIL QILISHDA GUMANITAR YONDASHUVLAR	262-267
<i>O'razov Bobir Baxtiyorovich</i> IJTIMOIY DAVLAT HAQIDAGI G'ARBONA QARASHLAR: FALSAFIY-ILMIY TAHLIL	268-272
<i>Shaydullayev Normamat Sherkuziyevich</i> RAQAMLASHGAN JAMIYAT SHAROITIDA INSON QADRI VA ONG EVOLYUTSIYASI	273-278
<i>Tursunova Olmos Fayziyevna</i> YOSHLAR HUQUQIY ONGI VA MADANIYATINI YUKSALTIRISHNING MA'NAVIY TARBIYA JARAYONIDA TUTGAN O'RNI VA AHAMIYATI	279-284
<i>Turaeva Sanobar Khalimovna</i> EASTERN EDUCATION - THE IMPORTANCE OF UPBRINGING IN THE FORMATION OF HUMAN QUALITIES IN YOUNG PEOPLE	285-287

<i>Jo'rayev Akram Namozovich</i> EKSTREMIZM G'OYALARIGA QARSHI KURASHDA MILLIY O'ZLIKNI ANGLASH MEXANIZMLARINING PSIXOLOGIK VA FALSAFIY ASOSLARI	288-291
<i>Taylyakova Feruzahon Sultanovna</i> GLOBALASHUV - MA'NAVIYATNI ANGLASH OMILI	292-296
<i>Toxirov Abdumalik Ashurali o'g'li</i> MAHALLA VA OILADA YOSHLAR AXLOQINI ME'YORLASHTIRISHNING IJTIMOIY-FALSAFIY ASOSLARI	297-302
<i>Sherboboyev Muxriddin, Javlonbek Hafizullayev</i> KARL POPPERNING BILISH FALSAFASIGA OID QARASHLARI	303-307
<i>Nasriddinov Faxriddin Xalmamatovich</i> AXBOROT VA AXBOROT TIZIMLARINING FALSAFIY TAHLILI	308-314
<i>Ochilov Husan</i> MILLIY AN'ANA VA MODERNIZATSIYA UYG'UNLIGINING FALSAFIY TAHLILI	315-321
<i>Madaminov Nasimjon</i> MILLIY MUSIQIY MEROS ASOSIDA YOSHLARNING ESTETIK DIDI VA TAFAKKURINI RIVOJLANTIRISHNING FALSAFIY JIHATLARI	322-326
<i>Xolmirzayeva Jumagul Xamdammovna</i> MEHNAT MADANIYATINI SHAKLLANTIRISH SOHADAGI XORIJIY TAJRIBALAR	327-331
10.00.00 - FILOLOGIYA FANLARI	
<i>Narmuratov Zayniddin Radjabovich</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI SCIENCE/ILM KONSEPTLI FRAZELOGIK BIRLIK LARNING LINGOMADANIY XUSUSIYATLARI	332-337
<i>Payzibayeva Madinaxon Sobirjon qizi</i> INGLIZ XALQ ERTAKLARI OBRAZLARINING BADIY XUSUSIYATLARI VA ULARNING O'ZIGA XOS JIHATLARI	338-342
<i>Axmedov Anvar Botirovich</i> NEMIS TILI TIZIMIDA O'ZLASHMA NEOLOGIZMLARNING ROD KATEGORIYASIGA EGA BO'LISH MASALASI	343-347
<i>Djabbarova Shoirra Baltayevna</i> ETNOGRAFIK REALIYALARNING LINGVISTIK XUSUSIYATI	348-351
<i>Genjemuratov Yaqipbek Baxriyatovich</i> FELETONNING JANR SIFATIDA ANIQLASH MUAMMOLARI	352-355
<i>Tadjiyeva Mastura Fayzullayevna</i> INGLIZ MAQOLLARIDA "LOVE" KONSEPTINING VOQELANISHI	356-360
<i>Qurbonova Gulnoza Abduholiq qizi</i> GIDRONIMLARNING STRUKTUR-SEMANIK TAHLILINING XUSUSIYATLARI	361-364
<i>Ayimbetova Shyryn Jabbar qizi</i> BOLALAR ADABIYOTINING POETIK-FUNKSIONAL XUSUSIYATLARI: YOSH PSIXOLOGIYASI, DIDAKTIKA, AKSILOGIYA	365-371
<i>Ruziyeva Nasiba Kenjayevna</i> O'ZBEK TILIDAGI IBORALARNING SEMANTIK XUSUSIYATLARI VA FRANSUZ TILIGA TARJIMASI	372-375

<i>Бабаева Зарина Сайфуллаевна, Фёдорова Арина Максимовна</i> ГЕЙМИФИКАЦИЯ В ПРОЦЕССЕ ФОРМИРОВАНИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА	376-385
<i>Xushmatatova Aminaxon</i> LINGUOCULTURAL FEATURES OF SPEECH INTENTION IN THE DISCOURSE OF ENGLISH AND UZBEK DRAMATIC WORKS	386-392
<i>Saparniyazova Sarbinaz Baxtiyarovna</i> THE INFLUENCE OF CONTEXTUAL FACTORS ON THE PERCEPTION OF THE PRAGMATICS OF APOLOGY IN ENGLISH AND UZBEK	393-397
<i>Adxamova Shirin Farhodjon qizi</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA EMOTSIONAL HOLATNI IFODALOVCHI KOLLOKATSIYALARNING QIYOSIY TADQIQI	398-401
<i>Машарипова Валентина</i> ЛИНГВОКУЛЬТУРНЫЙ АНАЛИЗ ВЕРБАЛИЗАЦИИ ПАРАЛИНГВИСТИЧЕСКИХ СРЕДСТВ В ПОРТРЕТНЫХ ОПИСАНИЯХ В АНГЛИЙСКИХ И РУССКИХ ХУДОЖЕСТВЕННЫХ ТЕКСТАХ	402-405
<i>Abduqahhorova Gulnoza Abduvahobovna</i> RUS VA O'ZBEK TILLARIDAGI IQTISODIY ANGLISIZMLARNING SINTAKTIK XUSUSIYATLARI	406-411
<i>Raxmonova Yulduz Xusanovna</i> ADABIY ASARLARDA IJTIMOIIY FOJIAVIYLIKNING ESTETIK TALQINI	412-417
<i>Ayimbetova Damekhan Maksetbay qizi</i> ADABIYOTDA ANIMALISTIK JANR VA RAMZIY OBRAZLAR BO'YICHA OLIV BORILGAN ILMIY TADQIQOTLAR	418-427
12.00.00 – YURIDIK FANLAR	
<i>Фазилов Фарход Маратович</i> УГОЛОВНО-ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ДИПФЕЙКОВ: ОПЫТ УЗБЕКИСТАНА	428-439
<i>Zokirov Sherzod Ilxom o'g'li</i> FUQAROLAR MUHOJIRATLARI BILAN ISHLASH BO'YICHA CHET EL DAVLATLARI TAJIRIBASI: QIYOSIY-HUQUQIY TAHLIL	440-448
<i>Rakhmonov Tolib</i> ISSUES OF DETERMINING THE CIVIL LEGAL STATUS OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN UZBEKISTAN	449-454
<i>Sobitxonov Joxongir Zunnurxon o'g'li</i> ISLOM BANKLARI FAOLIYATIDA "FATVO SHOPPING" AMALIYOTI VA UNING OLDINI OLISH BO'YICHA HUQUQIY MEKANIZMLAR	455-462
<i>Mamatmurodov Farrux Farxod o'g'li</i> O'ZBEKISTONDA SUKUKNI RIVOJLANTIRISH: HUQUQIY ISLOHOTLAR, INFRAUZILMA, MUAMMOLAR VA IMKONIYATLAR	463-472
<i>Юнусов Достонбек Анваржон угли</i> ПОНЯТИЕ И ОСНОВНЫЕ ЭЛЕМЕНТЫ ПРАВОВОГО РЕЖИМА ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	473-481

<i>Uteniyazov Keulimjay Kuanishbayevich</i> JINOYAT PROTSSESSIDA AYBLOV FUNKSIYASINI AMALGA OSHIRUVCHI SUBYEKTLARNING HUQUQIY MAQOMIGA OID MUAMMO VA YECHIMLAR	482-489
<i>Xidirov G'anisher Tojimurodovich</i> TEZKOR-QIDIRUV FAOLIYATI USTIDAN SUD NAZORATINING QIYOSIY-HUQUQIY TAHLILI	490-499
<i>Baxronov Ravshan Rashid o'g'li</i> SUN'IY INTELLEKT VA INSON HUQUQLARI: NAZARIY VA HUQUQIY ASOSLAR	500-504
<i>Усмонов Малик</i> ОТСЛЕЖИВАНИЕ И ЗАМОРАЖИВАНИЕ НЕЗАКОННО ПОЛУЧЕННЫХ АКТИВОВ: СРАВНИТЕЛЬНОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ ПОДХОДОВ	505-510
<i>Abdusatarov Jaloliddin Sharafutdin o'g'li</i> RAQAMLI AKTIVLAR BILAN BOG'LIQ NIZOLARNI HAL QILISHNING MUQOBIL USULLARI	511-517
<i>Islomqulova Shohsanam Vahobjon qizi</i> TIBBIYOT XODIMINING KASBIY JAVOBGARLIGINI SUG'URTALASHDA SUG'URTA TOVONI, SUG'URTA PULI VA SUG'URTA MUKOFOTI TUSHUNCHALARINING MOHIYATI	518-524
<i>Ibodullo Xayrullo Jaxongir o'g'li</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI VA XORIJIY DAVLATLAR SUDYALARINING KONSTITUTSIYAVIY-HUQUQIY MAQOMI	525-530
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Xolmatova Ziroatxon Anvarovna</i> BO'LG'USI PEDAGOGLARDA NOSTANDART TESTLARNI TUZISH KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHDA XORIJ TAJRIBASI	531-534
<i>Mamajonova Gulnoza Karimovna</i> AXLOQIY VA ESTETIK TARBIYA INTEGRATSIYASINING PEDAGOGIK ASOSLARI	535-539
<i>Gulomova Komila Maxamatjanovna</i> TA'LIMDA FAOL O'QITISH METODLARINING SAMARADORLIGI: TAJRIBA VA TAHLIL	540-544
<i>Berdiyeva Nilufar Berdiyev qizi</i> BO'LAJAK MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARI TARBIYACHI –PEDAGOGLARINING IJODIY KOMPETENSIYALARINI INNOVATSION YONDASHUV ASOSIDA SHAKLLANTIRISH TAMOIYILLARI	545-549
<i>Фадлиева Амина Ильхамовна</i> ГУМАНИСТИЧЕСКАЯ ПЕДАГОГИКА КАРЛА РОДЖЕРСА И ЕЁ ЗНАЧЕНИЕ ДЛЯ РАЗВИТИЯ СОВРЕМЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ	550-556
<i>Rajabov Eldor Erkinovich</i> THE ROLE OF PEER REVIEW TO IMPROVE WRITING EFFECTIVELY AMONG EFL STUDENTS	557-561
<i>Jumagulova Aziza Abduljalil qizi</i> BOSHLANG'ICH TAYYORGARLIK BOSQICHIDAGI DZYUDOKILARNING JISMONIY SIFATLARINI RIVOJLANTIRISH ORQALI JISMONIY TAYYORGARLIGINI TAKOMILLASHTIRISH USLUBIYATI	562-573

<i>Toshnazarova Mohinur O'sarali qizi</i> "MOTIVATSION YONDASHUV" HAMDA "KREATIV FIKRLASH" TUSHUNCHALARINING MAZMUN VA MOHIYATI	574-578
<i>Maxmudova Nigoraxon Boyqo'zi qizi</i> BO'LAJAK CHET TILI O'QITUVCHILARINI KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHDA PRAGMATIK MUAMMOLAR VA ULARNING YECHIMLARI	579-585
<i>Hamroyeva Robiya Sherali qizi</i> KELAJAK PEDAGOGLARINING TANQIDIY TAFAKKURINI RIVOJLANTIRISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR	586-591
<i>Tug'anboyeva Zamiraxon Shuxratbek qizi</i> TALABA KURASHCHI QIZLARNING KUCH CHIDAMLILIGINI MAXSUS MASHQLAR ORQALI OSHIRISH METODIKASI	592-598
<i>Sadritdinova Dinora A'zamjon qizi</i> WEB ILOVALARNI LOYIHALASHGA OID KOMPETENTLIK VA UNI RIVOJLANTIRISH	599-602
<i>Солохиддинова Фазилатхон Мухиддин кизи</i> ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ТЕХНОЛОГИИ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ В ПРОЦЕССЕ УСВОЕНИЯ ГРАММАТИЧЕСКИХ ПОНЯТИЙ	603-611
<i>Ниязова Регина Рустамовна</i> АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПОДГОТОВКИ КВАЛИФИЦИРОВАННЫХ КАДРОВ В ОБЛАСТИ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ И СПОРТА	612-615

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI - PHILOLOGICAL SCIENCES**Received:** 2 October 2025**Accepted:** 15 October 2025**Published:** 25 October 2025*Article / Original Paper***LINGUOCULTURAL FEATURES OF PHRASEOLOGICAL UNITS WITH THE CONCEPT OF «SCIENCE» IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES****Narmuratov Zayniddin Radjabovich**

Doctor of Philological Sciences (DSc),

Termez University of Economics and Service

Abstract. This article analysis of theoretically studies the formation, etymology, semantic structure, translation problems, and research on their linguistic and cultural characteristics of phraseologisms and presents a conceptual approach to them. The specific features of phraseological units with the concept of science in the languages being compared are illustrated with practical examples.

Keywords: phraseology, science, equivalent, proverb, phraseology.

INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI SCIENCE/ILM KONSEPTLI FRAZEOLOGIK BIRLIKLARNING LINGOMADANIY XUSUSIYATLARI**Narmuratov Zayniddin Radjabovich**

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti,

filologiya fanlari doktori (DSc)

Annotatsiya. Ushbu maqolada frazeologizmlarning shakllanishi, etimologiyasi, semantik-strukturasi, tarjima muammolari, ularning lingvomadaniy xususiyatlariga oid tadqiqotlar nazariy jihatdan o'rganilib chiqilgan va ularga konseptual munosabat bildirilgan. Chog'ishtirilayotgan tillarda science/ilm konseptli frazeologik birliklarning o'ziga xos xususiyatlari amaliy misollar bilan yoritilgan.

Kalit so'zlar: frazeologizm, ta'lim, ekvivalent, maqol, frazema.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5SI9Y2025N53>

Kirish. Lingvomadaniyat o'tgan asrning 90-yillarida o'z rivojlanish yo'liga kirgan bo'lib, bugunga kelib zamonaviy tilshunoslikning eng dolzarb yo'nalishlaridan biriga aylandi. Lingvokulturologiya til va madaniyat hamda til va xalq mentaliteti, milliy o'ziga xosligining o'zaro munosabati va ta'sirini tadqiq etadi [10]. Bu jihatdan u madaniyat hamda til haqidagi fan bilan o'zaro bog'lanadi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya. O.V.Balonkina rus va ingliz tillarida "suv" tarkibli frazemalarning lingvokulturologik ma'nosi [11], O.S.Krasilnikova va I.M.Podgayskayalar qarindosh bo'lmagan tillarda "suv" tarkibli frazemalar semantikasini [12] o'rgangan. Ushbu tadqiqotda suv konseptli frazeologik birliklarning lingvomadaniy xususiyatlari tahlil qilingan bo'lsa, bizning tadqiqotimizda **Science/ilm** mazmunli barqaror birikmalarning lingvomadaniy jihatlari tahlilga tortilganligi bilan mazkur tadqiqotdan farq qiladi.

N.A.Kindrya o'zining tadqiqotida ingliz va o'zbek tillaridagi zoonim komponentli frazeologik birliklarni lingvokulturologik jihatdan tahlil qilgan. Ishda o'tmishda shakllanib, hozirda semantik o'zgarishlarga uchragan zoonim komponentli frazeologik birliklarning lisoniy-madaniy, semantik xususiyatlari o'rganilgan [11].

Ingliz olimlarining lingvomadaniy tadqiqotlariga oid qarashlari turli davrlarda rivojlangan va o'zgarib borgan. Ular til va madaniyat o'rtasidagi o'zaro aloqalarni o'rganish orqali turli nazariyalarni ilgari surganlar. Quyida ushbu sohadagi ba'zi olimlar va ularning asosiy qarashlari keltirilgan:

Edvard Sapirning nazariyasiga ko'ra, til faqat aloqa vositasi emas, balki u madaniy qiyofani ham shakllantiradi [6]. Benjamin Lee Whorf esa Sapirning izdoshi bo'lgan unga ko'ra til va madaniyat o'rtasidagi aloqani o'rganib, «lingvistik nisbiylik» nazariyasini taklif qilgan [9].

Keyingi tadqiqotchi esa Deborah Tannen lingvistik pragmatika va gender lingvistikasi sohasida tadqiqot olib borgan. U til va madaniyatning insonlar o'rtasidagi muloqotdagi roli, xususan, jinsi va ijtimoiy kontekstga asoslangan til uslublarni o'rganadi. Uning tadqiqotlari madaniyatning til orqali qanday ifodalanishini ko'rsatadi. U madaniyatning tilda qanday aks etishini va til orqali ijtimoiy hokimiyatni qanday boshqarilishini tahlil qiladi. Uning ishlarida tilning ijtimoiy va madaniy nuqtai nazardan qanday shakllanishi keng yoritilgan [8]. Bu olimlarning qarashlari til va madaniyatni uzviy bog'liq holda o'rganish zarurligini ko'rsatadi va bu masala lingvistik va madaniy tadqiqotlar uchun asosiy ilmiy manba hisoblanadi.

Muhokama va natijalar. Yuqoridagilardan kelib chiqib shuni aytish mumkinki, lingvokulturologiya til va madaniyatshunoslikning kesishishidan shakllangan fan bo'lib, ma'lum bir xalqning madaniyatini tilida aks etishini tadqiq etuvchi fandır. Frazeologik va paremiologik birliklar esa xalqning madaniyatini, qadriyatini o'zida aks ettiruvchi tilning ko'zgusidir. Shu boisdan ham frazeologik birliklarni konseptual-lingvomadaniy tahlil etish frazemalarning milliy-madaniy mohiyatini aniqlashda muhim sanaladi.

Yana bir e'tiborlisi shundaki, lingvokulturologiya sohasida frazeologik birliklarni alohida ta'kidlash joizki, chunki frazemalar ham aynan xalqning madaniyatini tili orqali ifoda etuvchi asosiy vositalardan biridir. Misol uchun inglizcha *to know the way the wind blows* frazeologik birligi o'zbek tilidagi *yulduzni benarvon uradigan* frazeologik birligiga to'g'ri keladi. Ingliz tili idiomasi *know [bilmoq]* leksemasi qo'llanilgan shu qatorida o'zbek tili frazemasida *bilmoq* leksemasi qo'llanilmaganligini kuzatishimiz mumkin. Bu o'rinda qo'llanilgan leksemalar har bir xalqning leksik fondidan va xalq qarashlaridan kelib chiqib foydalanilgan. Bu esa xalqning lingvomadaniyatida tafovut borligini yorqin isbotidir.

Bizga ma'lumki, Angliya jahon tarixida dunyodagi eng kuchli dengiz flotiga ega mamlakat bo'lganligi sababli xalq hayotida suvning o'rni beqiyos. Umuman, geografik joylashuv ham frazeologizmlar yaratilishiga ham sabab bo'ladi. Ushbu yuqorida keltirilgan iborani yaratilish tarixi dengizchilar bilan bog'liq bo'lib, dengizchilar dengiz safariga chiqqanda shamolni ahamiyati muhim hisoblangan [7]. Shu bois ham *to know the way the wind blows* idiomasi yaratilgan.

O'zbek tilida qo'llanilgan *Yulduzni benarvon uradigan* frazeologik birlik esa salbiy ma'noga ega bo'lib, u olg'ir, mug'ombir, har qanday ishni bajarish qo'lidan keladigan kishilarga nisbatan ishlatiladi. Masalan, U yulduzni benarvon urib, hatto oyga chovut soladigan ustasi faranglardan "Mushtum [O'TIL. 1 jild 2020.]; To'qaboy deganimiz qayishday mahkam, tulkidek ayyor, bo'ridek olg'ir, yulduzni benarvon uradigan shayton edi. Bu toifa kishilar shunday

odamlarki, ular qilayotgan ishlarga hech kim va hech narsa to'siq bo'la olmaydi, ular uchun ilojisi yoq degan narsani o'zi bo'lmaydi. So'zlashuv va badiiy asarlar uslubida nutqiy ta'sir va ifodalilik vositasi sifatida keng qo'llaniladi.

Inglizcha: ***To bite the granite of science*** [8] iborasi murakkab ilmiy o'rganishning qiyin tabiatini va murakkab bilimlarni egallash uchun zarur bo'lgan intellektual mehnatni tasvirlaydigan aniq bir metaforadir. Bu ingliz madaniyatida sabr-toqat, mehnat va bilimni o'zlashtirishga bo'lgan yondashuv qadrlanishini aks ettiradi, xususan ilm-fan sohasida.

O'zbek tilida to'g'ridan-to'g'ri ekvivalenti bo'lmasa-da, ***ilm olishga kirishmoq*** frazeologik birligi ma'no va mazmuni bilan mos keladi. Idioma ilmiy bilimlarni olish jiddiy va mashaqqatli vazifa ekanligini, ko'pincha chidamlilik va qat'iyatni talab qilishini ham ta'kidlaydi.

Inglizcha: ***A thief knows thief as a wolf knows wolf*** idiomasi "bo'ri bo'rini bilganday, o'g'ri o'g'rini biladi" ma'nosini beradi. Bu o'zbek tilida ***Bo'ri bo'rini saqlar*** frazeologik birligi orqali ifoda etiladi. Inglizcha idiomada *thief* [o'g'ri], *wolf* [bo'ri] so'zlari qo'llanilgan bo'lsa, o'zbekcha iborada esa o'g'ri leksemasi ishtirok etmagan, biroq bo'ri leksemasi qo'llanilgan. Bu o'rinda xalq o'z madaniyati, qarashlaridan kelib chiqib so'z qo'llagan. Ikki etnosning lingvomadaniy jihatlariga e'tibor bersak, ingliz lingvomadaniyatida *thief* [o'g'ri] leksemasi ijobiy ma'no ifodalab kelmoqda. O'zbek lingvomadaniyatida esa o'g'ri so'zi ijobiy ma'no ifodalamaydi. Inglizcha idiomada barcha o'z kasb doirasidagilarni bilishi haqida so'z borgan bo'lsa, o'zbekcha frazeologik birlikda do'stlik, birlik va ahillik kabi ma'nolarni namoyon etganini kuzatishimiz mumkin. Bu o'rinda frazema ikki tilda katta farq bilan ishlatilishini ko'rsatayapti.

Inglizcha: ***Know the tricks of the trades*** "savdogarning hiyla-nayranglarini bilmoq" ma'nosini anglatadi. O'zbek tilidagi ***Biror sohaning piri bo'lmoq*** frazeologik birligi mazmun-mohiyati bilan to'g'ri keladi. Ingliz tilidagi idiomada tarkibda qo'llangan *trade* [savdogar], *trick* [hiyla] so'zlari o'zbek tili tarkibidagi iborada qo'llanmagan.

O'zbekcha variantda esa *pir* leksemasi qo'llanilgan. Chog'ishtirilayotgan frazeologik birliklarning inglizcha variantida salbiy ma'no izohlangan bo'lsa, o'zbekcha idiomada ijobiy ma'no kuzatilyapti.

Taqqoslangan frazemalar tarkibidagi so'zlarning turlicha ekanligi ikki xalqning lingvomadaniyati bir biridan farq qilib turishidan dalolat berib turibdi. Bu o'rinda xalq o'zining lingvomadaniyatiga xos bo'lgan leksemadan foydalangan. Ikki etnos frazeologik birliklarining ma'no va mazmuni teng bo'lgani bilan ularda ishlatilgan ayrim so'zlar faqat shu tilga oid leksemalardir hamda ikkala xalqning o'zigagina xos bo'lgan odatlarini ifodalaydi.

Ingliz lingvomadaniyatida savdogarlar juda ayyor kishilar hisoblanadi. Shu bois ham qo'llanilgan idiomada "*tricks of the trades*" birikmasi ishlatilgan hamda ayyor savdogarning hiylalarini biladigan *aqlli*, *ilmli*, *bilimdon inson* obrazi namoyon bo'lmoqda. O'zbek lingvomadaniyatida esa *pir* [9] sufiylik an'anasida tariqatlarning oliy rahnamolari yoki obro'li rahnamolar. Aholi orasida *Pir* tushunchasi avliyo, ma'lum bir hunarning asoschisi ma'nosida ham ishlatiladi. Shu bois ham o'zbekcha iborada *pir* leksemasi ishlatilgan. Mazkur ibora o'zbek xalqi orasida biror-bir sohaning eng yaxshi mutaxassisi degan mazmunda foydalaniladi.

Inglizcha ***The Devil knows many things because he is old*** iborasi "shayton ko'p narsani biladi, chunki u qari" ma'nosini beradi. Bu o'zbek tilida ***Qari bilganni pari bilmas*** idiomasi orqali ifodalanadi. Frazemaning o'zbekcha variantida ijobiy ma'no kuzatilyapti. Agar inglizcha varianti bilan solishtiradigan bo'lsak, o'zbek tilida bu ijobiy xislatlarni ko'rsatadi, ya'ni o'zbek

xalqi nuroniy, uzoq yashab kelayotgan qariyalarni hayot tajribasini qadrlashadi va ularni hatto pariga tenglashtiradi. Bu o'rinda iborada ikki tilda katta farq bilan ishlatilishini ko'rsatyapti. U holda inglizcha ushbu iboraga boshqacha o'zbekcha variant qidirish ehtiyoji tug'iladi. Yoki inglizcha idiomaga mualliflar tomonidan noto'g'ri variant qo'yilgan degan xulosaga kelinadi. Chunki o'zbek xalqi tomonidan *shayton* obrazi hech qachon ijobiy baholanmagan.

Metafora usulida hosil bo'lgan frazeologizmlar o'xshatishning turli ko'rinishlariga asoslanadi. Aksariyat metaforik frazeologizmlar shaxsga yoki shaxs bilan bog'liq narsa-harakatga qaratilgan bo'ladi va shaxsning ijobiy yoki salbiy xususiyatlarini ifoda etadi. Misol uchun **Mullo mingan eshakday** kabi frazeologizmlari hayvon xarakterini insonga o'xshatish asosida shakllangan.

O'zbek tilida ko'plab frazeologizmlar hayvonlarning u yoki bu xususiyatlarini simvallashtirish asosida shakllangan. Bu qatordagi frazeologizmlarda ijobiy va salbiy ma'no ifodalovchi frazemalar ko'pchilikni tashkil etadi. Masalan, ilonning turli salbiy belgi-xususiyatlari asosida bir qancha frazemalar shakllangan. Jumladan, **yerning tagida ilon qimirlasa bilmoq** iborasi o'ta sezgir, juda mug'ombir kishilar xarakterini ifodalash maqsadida yaratilgan, chunki ilon aynan shunday xislatga ega. Bu ibora insonning juda sezgir, kuzatuvchan va barcha voqealardan xabardor bo'lishini anglatadi. Ya'ni, u yer ostida, ko'zga ko'rinmaydigan joyda biror narsa ro'y berayotganini ham bilib olish qobiliyatiga ega ekanligini bildiradi.

O'zbek madaniyatida bu ibora tajribali va dono odamlarni tasvirlashda qo'llaniladi. O'zbek xalqida bunday odamlar ko'pincha yoshi ulug', hayotda ko'p narsani ko'rgan va o'z hayotiy tajribalariga asoslanib harakat qiladigan kimsalar sifatida tan olinadi. Bu ibora ham dono, ko'p narsadan xabardor odamni ulug'lash uchun ishlatiladi. Ushbu ibora o'zbek xalq og'zaki ijodida ham keng tarqalgan bo'lib, u ko'pincha aql-zakovat, tajriba va chuqur kuzatuvchanlikni ifodalaydi. O'zbek lingvomadaniyatida bunday iboralar orqali insonlarning qanday bo'lishi, qanday fazilatlar ulug'lanishi kerakligi haqida tushunchalar aks ettiriladi va o'zbek xalqining hayotiy tajriba va dono qarorlar qabul qilishga katta ahamiyat berishini aks ettiradi.

Boshqa madaniyatlardagi o'xshash iboralar bilan solishtirganda, bu ibora o'ziga xosdir va o'zbek tilida juda chuqur ma'noga ega. Masalan, ingliz tilida bu iboraning aniq ekvivalenti mavjud emas, lekin **to have eyes in the back of one's head** kabi iboralar o'zbekcha iboraga yaqin kelishi mumkin.

Ingliz tilidagi **to have eyes in the back of one's head** idiomasi tematik jihatdan tahlilga tortilgan o'zbekcha paremadan farq qilib turibdi. O'zbekcha ibora bilim leksemasi iboraning shakllanishiga mantiqiy asos bo'lgan bo'lsa, qiyos qilinayotgan idiomada esa bilim leksemasi ishtirok etmagan. Ushbu ibora metaforik tarzda odamning atrofida sodir bo'layotgan hamma narsadan xabardor ekanligini tasvirlaydi.

Ibora tarkibidagi **Eyes** [ko'zlar] leksikasi xabardorlik va sezgirlikni anglatadi. Ushbu kontekstda "eyes" so'zi odamning to'g'ridan-to'g'ri oldida bo'lmagan narsalarni ko'rish yoki sezish qobiliyatini ifodalaydi. **Back of one's head** (boshingning orqasi) odatda ko'rinmaydigan tana qismi sifatida tasvirlanadi, bu esa har tomonlama ko'rish qobiliyatining imkonsizligini anglatadi. Ibora odamning atrof-muhitiga nisbatan yuqori darajadagi hushyorlik yoki xabardorlikni ifodalaydi. Bu odam kuzatilmaydigan narsalarni sezishi mumkinligini bildiradi, masalan, ota-onalar o'z farzandlari nima qilayotganini ko'rmasalar ham biladigan holatlardagi kabi.

Ikki til lingvomadaniyatida ham bu farqlar saqlanib qolgan. ***To have eyes in the back of one's head*** idiomasi ingliz tilida keng tarqalgan va ma'lum bir ma'noni ifodalaydi.

G'arb madaniyatlarida, xususan, ingliz tilida so'zlashadigan mamlakatlarda, bu ibora odatda o'yin-kulgi yoki bo'rttirilgan tarzda ishlatiladi, kimningdir deyarli hamma narsani biladigandek tuyulishini tasvirlash uchun. Bu odatda ota-onalar yoki o'qituvchilar kabi nazorat qilishi kerak bo'lgan shaxslarga nisbatan qo'llaniladi.

Xususan, ingliz lingvomadaniyatida ***to have eyes in the back of one's head*** iborasi ingliz tilida so'zlashuvchi jamiyatlarda xabardorlik va hushyorlikka bo'lgan madaniy qadriyatlarni aks ettiruvchi obrazli ifodadir. Ushbu ibora lingvistik jihatdan oddiy, lekin madaniy jihatdan boy bo'lib, favqulodda idrok va mas'uliyat obrazlarini aks ettiradi.

Bu iborani o'zbek tiliga to'g'ridan-to'g'ri tarjima qilish qiyin, chunki «orqangizda ko'z bo'lish» degan ibora o'zbek tilida mavjud emas. O'zbek tilida ***ko'z*** so'zi ko'pincha diqqat, kuzatish va xabardorlik bilan bog'liq ma'nolarda ishlatiladi. Bu jihatdan ibora tarjimasi uchun o'zbekcha muqobil so'zlar ishlatilishi mumkin. Ingliz tilidagi ***orqa*** ma'nosi o'zbek tilida ham xuddi shunday, lekin bu so'zning obrazli ma'nosi o'zbek madaniyatida kam uchraydi. O'zbek madaniyatida diqqat va e'tibor juda muhim qadriyat hisoblanadi, ayniqsa, jamiyatning kattalari va hurmatli kishilari bilan bog'liq holda. Shuning uchun, bu ibora o'zbekcha kontekstda ham qabul qilinishi mumkin, lekin boshqa ifodalar orqali. O'zbek madaniyatida ***ko'z*** bilan bog'liq boshqa obrazli iboralar ham mavjud, masalan, ***ko'z quloq bo'lish*** biroq inglizcha tahlilga tortilgan iboraga ***yerning tagida ilon qimirlasa bilmoq*** idiomasi to'liq muqobil bo'ladi.

O'zbek xalqi tomonidan tez-tez qo'llanib turadigan ***Tanasi boshqa dard bilmas, uyi boshqa g'am bilmas*** paremasi ko'pincha insonlarning ikki yuzlamachiligini yoki turli vaziyatlarda boshqacha munosabatda bo'lishini ifodalash uchun ishlatiladi. ***Tanasi boshqa dard bilmas*** qismi insonning o'z sog'lig'i, jismoniy holati bilan bog'liq muammolardan bexabarligini anglatadi, ***uyi boshqa g'am bilmas*** qismi esa odamning oilaviy yoki uy-ro'zg'or muammolaridan bexabar yoki mas'uliyatsiz ekanligini ko'rsatadi.

O'zbek madaniyatida bu ibora ko'pincha salbiy ma'noda ishlatiladi va insonlarning bir-biriga nisbatan mas'uliyatsizlik yoki beparvolikni tanqid qilish uchun ishlatiladi. O'zbek xalqida insonlarning bir-biriga g'amxo'rlik qilish va mas'uliyatni bo'lishish zarurligi ta'kidlanadi, shuning uchun bunday iboralar odamlarning mas'uliyatsizligi yoki o'z vazifalarini bajarmasligini qoralash uchun ishlatiladi. Bu ibora orqali odamlarning o'z vazifalari va burchlariga nisbatan sezgir bo'lishlari kerakligi ta'kidlanadi. O'zbek madaniyati uchun bu ibora insoniy munosabatlar va g'amxo'rlikning muhimligini yodga soladi.

Ingliz tili iborasi bilan qiyoslaganda, bu ifoda o'zbek tilida unikal hisoblanadi. Ingliz tilida befarqlikni ifodalovchi ***out of sight, out of mind*** kabi iboralar mavjud bo'lsa-da, ularning ma'nosi va qo'llanish konteksti biroz farqlidir.

Tahlilga tortilgan o'zbekcha idiomaga ***He who feels it, knows it*** iborasi mos keladi. Bu ibora shaxsiy tajriba biror narsani tushunishning eng haqiqiy usuli ekanligini bildiradi. Bu hech kim og'riqni, hissiyotlarni yoki holatni o'zi boshidan kechirmagan holda to'liq anglay olmasligini anglatadi.

Xulosa. Ingliz lingvomadaniyatida bu ibora shaxsiy tajriba bilim va tushunish manbai sifatida qadrliligi ekanligi haqidagi madaniy qadriyatlarga asoslangan. U hayotning ba'zi jihatlarini, ayniqsa, og'riq yoki qiyinchiliklarni, ikkinchi darajali manbalar orqali to'liq baholash mumkin emasligini aks ettiradi va ko'pincha hamdardlik muhim bo'lgan kontekstlarda yoki

kimdir boshqalarga o'z tajribasining chuqurligini tushuntirishga uringan holatlarda ishlatiladi. G'arbda shaxsiy tajriba ko'pincha individual donolik va tushunishning asosi sifatida qoraladi. Shuningdek, u hamdardlik va hamdardlikning chegaralari g'oyasini bevosita aks ettiradi.

Adabiyotlar/Литературы/References:

1. Bazell C.E. Syntactic Relations and linguistic Typology.– Longman, 1956. – 148 p.
2. Bengt Altenberg, Cowie A.R. On the phraseology of spoken English // The evidence of recurrent word-combinations. Oxford: Clarendon Press, 1998. – 238 p.
3. Mamatov A.E. O'zbek tili frazeologiyasi. – Toshkent: Navro'z nashriyoti 2019. – B. 224.
4. Narmuratov Z.R. Qisqacha ikki tilli ilm-ma'rifat paremiologik lug'at. Toshkent: ADAST POLIGRAF, 2020. – 84 b.
5. Narmuratov Z.R., Safarmuratova M. Ta'lim, ilm hikmatlari. Termiz davlat universiteti, NMM nashriyoti, Termiz, 2022. – 89 b.
6. Sapir E. Language: An Introduction to the Study of Speech. New York: Routledge. 2017. – 234 p.
7. Sh.Shomaqsudov, Sh.Shoraxmedov. Ma'nolar mahzani. – Toshkent. "O'zbekiston milliy ensiklopediyasi" Davlat ilmiy nashriyoti, 2001. – 334 b.
8. Tannen, D. You Just Don't Understand: Women and Men in Conversation. New York: William Morrow and Company. 2020. – 274 p.
9. Whorf, B.L. Language, Thought, and Reality: Selected Writings of Benjamin Lee Whorf. Cambridge, MA: MIT Press. 2018. – 434 p.
10. Балонкина О.В. Лингвокультурная значимость имени первостихии вода в составе русских и английских фразеологизмов // Вестник Томского государственного университета. – 2017. – № 423. – С.5-14
11. Киндря Н.А. Английские и русские фразеологизмы с компонентом-зоонимом в свете истории культуры: Дисс.... канд. филол. наук. – Москва, 2005. – 203 с.
12. Красильникова О. С. Подгайская И. М Семантика фразеологических единиц с компонентом «вода» в разноструктурных языках // Материалы Международной научной конференции студентов и молодых ученых (Донецк, 17-20 октября 2017 г.). – Том 4: Филологические науки. Ч. 1: Иностранная филология. – Донецк: Изд-во ДонНУ, 2017. – С.44 – 47.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 5/9 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).